

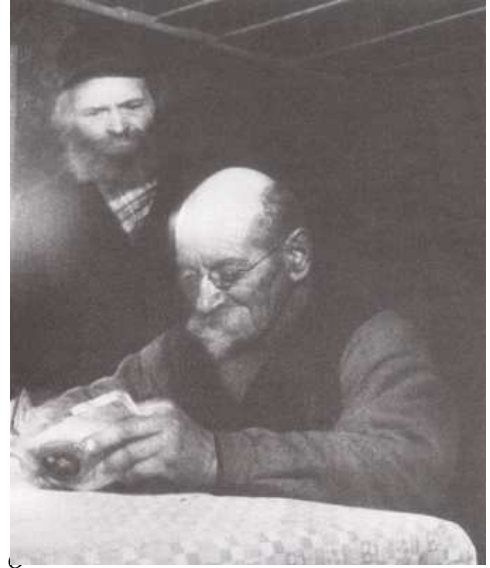
Källorna berättar om Råberget på Orsa finnmark

En sökning på Råberget i Los och Orsa finnmarks historiedatabas ger 55 träffar. Skogsfinsk bibliografi ger 27 träffar på samma sökord, varav fem dock gäller Gråberget i Norge.

Träffarna omfattar avsnitt i böcker samt tidningsartiklar.

Att uppgifterna i materialet inte är samstämmiga, är egentligen inte till någon nackdel. Jag diskuterar här inte sanningshalten i de olika uppgifterna, utan låter dem ge en bild av forskningsläget och kunskapen kring finnmarken genom tiderna.

Det mesta handlar om Östra Råberget. Västra Råberget nämns främst i samband med Köl-Johan Mickelsson och medlemmar i hans familj.

Olof Eliasson (1862-1949) räknar köpeskillingen sedan hemmanet sålts för 40 000 kronor. Brodern Erik (1865-1952) ser på.

Foto: Adolf Kolmodin.

Gottlund och Råberget

Det tycks inte som om C A Gottlund besökte Råberget. Han nämner dock byn i sin dagbok från resan i bl. a Orsa finnmark 1817. Det sägs nämligen att en pojke från Råberget blivit bortrövat av bergsrådet och att detta bergsrå girigt bevakade sitt berg, som skulle vara fyllt av silver.

Upphov och ursprung

Bönderna i Rosentorp och Orsa Kvarnberg skall ha tvistat om gränsdragningen vid tinget 1772 och 1783, eftersom man i bägge byar ville anlägga fäbodar på Råberget.

Det finns dock också uppgifter om att bönderna i Björkberg eller Hamra tidigt hade fäbod på Råberget, att de första byggnaderna skulle ha uppförts på 1600-talet och att Västra Råberget växelvis varit fäbod och fast bosättning.

Särskilda personer

Av de personer som bott i Östra Råberget nämns framför allt bröderna Eliasson och lärarinnan Hilda Carlén samt de tre sentida bosättarna i Bergmansgården. I berättelserna från Västra Råberget figurerar främst Johan Mickelsson, "Köl-Johan".

Bröderna Eliasson

Bröderna Olof, Erik och Anders Eliasson beskrivs av flera skribenter som representanter för finnskogarnas genuint finskättade befolkning. De tre bröderna, med varierande personligheter och specialiteter, levde kvar i föräldrahemmet i Östra Råberget sedan syskonen flyttat ut från byn. Bröderna sålde hemmanet till Orsa Besparingsskog 1941. Köpeskillingen på 40 000 kronor överlämnades enligt önskemål kontant av jägmästare Adolf Kolmodin och Finn Erik Hansson.

Hilda Carlén

Hilda Carlén var uppvuxen i Östergötland. Då hon som 23-årig lärarinna kom till Östra Råberget 1885 blev hon den första att bedriva skolundervisning i byn. Delar av hennes anteckningar från tiden i Råberget finns i avskrift i databasen i Los. De utgör också utgångspunkt för Gunnar Larssons text En småskollärarynnas intryck av folket i västra Hälsingland runt sekelskiftet 1900, i tidskriften Oknytt, 1993:1-2.

Munkarna på Råberget

Från 1968 och till 1979 hyste Bergmansgården, den enda kvarvarande gården i Östra Råberget, en kristen kommunitet bestående av två finländare och en svensk. Deras tillvaro präglades av andaktsliv och en enkel livsstil. De tre omnämns ibland som ”munkar”, även om de själva framhöll att de inte tillhörde någon klosterorden. Kanske ärvde de benämningen av bröderna Eliasson - två av dem var ogifta livet igenom och kallades med ett dialektalt uttryck för ”gammelmunkar”.

Köl-Johan

Köl-Johan, den siste bofaste i Västra Råberget, omnämns på många håll. För en del har berättelserna om honom mytens karaktär medan andra bokstavligen levererar fakta i målet.

Johan dömdes vid ett par tillfällen för misshandel. Vid ett tillfälle kom han julafton 1913 i Noppikoski i delo med bröderna Bergman från Östra Råberget och knivskar bägge två så svårt i ansiktet att de måste vårdas på sjukstugan i Los under en tid.

1920 åtalades Köl-Johan för mord på en dräng, vars kropp man funnit sänkt i en tjärn. Han lyckades dock svära sig fri.

Köl-Johan var gift två gånger och hade flera barn.

Anna och Birger

Det finns också några läsvärda artiklar om Anna Andersson och Birger Mickelsson, bägge barn till Köl-Johan. Anna berättar om hur hon som vuxen under sexton år levde ett strapatsfyllt liv med sin familj på den ensligt belägna gården Sandsjösvea och Birger delar bl. a i diktens form med sig av sina tankar kring jaktens villkor.

Nya tider

Orsa Besparingsskog köpte successivt och med början 1921 upp fastigheterna i byn. 1965 hade man tagit över samtliga fastigheter. De sista i den dåvarande befolkningen lämnade byn under hösten 1948.

Byn hade sin storhetstid i slutet av 1920-talet, då den hade 42 invånare, berättar Kolbjörn Mikkelsrud, ingift i Bergmans-släkten och en dem som flyttade ut 1948. Det är också Mikkelsrud som gjort den karta över byns alla gårdar som finns Los och Orsa finnmarks historiedatabas.

Råbergskvarn

Naturligtvis finns det också en del material kring Råbergskvarn, som med sin kvarn och vadmalsstamp en gång var av helt avgörande betydelse för försörjningen och hushållningen i byarna på Råberget.

Alfta i september 2010

Eva Jernqvist

Los och Orsa Finnmarks historiedatabas: www.ljusdal.se/finnmark

Skogsfinsk bibliografi: www.kulturguidevasternorrland.se/sfdb